

Mehmet GÖK
Mülkiye Müfettişi

İnternet Denetiminde Ülke Uygulamaları

İnternet ortamı kavramı, haberleşme ile kişisel veya kurumsal bilgisayar sistemleri dışında kalan ve kamuya açık olan internet üzerinde oluşturulan ortamı ifade etmektedir. İnternet ortamının denetlenmesi ise, internet ortamında işlenen suçların önlenmesi ticari kaygıların ötesinde neslin korunması amacıyla kamuya açık olan internet üzerinde oluşturulan ortamların denetlenmesini ve içeriğe yapılan müdahaleleri ifade etmektedir. İnternet aracılığıyla ifade özgürlüğünün kamu idaresi tarafından kısıtlanmasının gerekçeleri sınırlı sayıdadır.

Bu özgürlük, ya çocuk pornografisiyle mücadele örneğinde olduğu gibi insan onuruna saygı temel ilkesini korumak veya ırkçılıkla, yabancı düşmanlığı ve hoşgörüsüzlükle mücadele etmek amacıyla sınırlandırılabilir. Yaygın olan bu gerekçelerin yanında ülkelerin kendilerine özgü bazı sebeplerden dolayı sınırlamalar getirdikleri görülmektedir. İnternetin güvenli kullanımı konusunda ülkelerin ilk başvurdukları ve halen en yaygın olan eğilim, zararlı

içeriklere karşı kurumsal önlem alma yaklaşımıdır. Bu uygulamalar çerçevesinde ülkeler önce İnternetin ülke içindeki yayınının takip ve denetimini hedeflemektedirler. Denetim için ön şart olan bu bilgi edinme alt yapısının oluşturulmasından sonra ülkeler zararlı içeriklere karşı benzer önlemler geliştirmişlerdir.

Bu önlemler incelendiğinde, dünyadaki uygulamaların farklılıklar arz ettiği, yaklaşımların ise aynı olduklarını görülmektedir. Tüm ülkelerde şikâyet edilen ürünlerle ilgili mahkemelerin verdiği kararlar esas kabul edilmektedir. Ülkelerin zararlı içeriklerle ilgili geliştirdikleri şikâyet edilebilme sistemleri benzerdir. Zararlı içeriklerin şikâyet edilmesini sağlayan ihbar şikâyet hattı (hotline) sistemleri geliştirilmiştir.

Ayrıca "ihbar siteleri" ve anında "butona basarak şikâyet edilebilme sistemleri" uygulamaları konulmuştur. Kurumsal önlemler, çoğu ülkede bizzat yönetimler tarafından ya da en azından yönetimle bağlantılı sivil toplum kuruluşları tarafından

İnternet ortamının denetlenmesi internet ortamında işlenen suçların önlenmesi ticari kaygıların ötesinde neslin korunması amacıyla kamuya açık olan internet üzerinde oluşturulan ortamların denetlenmesini ve içeriğe yapılan müdahaleleri ifade etmektedir.

yürütülmektedir. Demokratik hassasiyetler çerçevesinde kurumsal önlemlere başvuran bazı ülkelerin uygulamaları aşağıda özetlenmiştir.

TÜRKİYE

Türkiye’de internet içeriğinin denetlenmesi ve erişimin düzenlenmesine ilişkin 2004 yılına kadar herhangi bir düzenleme yapılmamıştır. Bu dönemde internet erişiminin denetlenmesi konusunda mahkemeler herhangi bir suç ayrımı ve sınırlamasına gitmeden karar almışlar ve

doğrudan erişim sağlayıcı işletmelere bildirerek tedbir uygulamışlardır. İnternet erişiminin denetlenmesine ilişkin ilk mevzuat düzenlemesi 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nda yapılan değişikliklerle sağlanmıştır.

Türkiye'de internet erişiminin düzenlenmesi ve denetlenmesi konusunda ilk kapsamlı düzenleme 04.05.2007 tarihli ve 5651 sayılı İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun'la yapılmıştır. 5651 sayılı Kanun'un temel gerekçesi çocukların ve ailenin korunmasıdır.

İnternet içeriğinin denetlenmesine yönelik erişim engelleme kararları alınmasında Kanun hâkimler, mahkemeler, cumhuriyet savcıları ve Telekomünikasyon İletişim Başkanlığını yetkili kılmıştır. İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun'un 8. maddesindeki düzenlemeye göre; Erişimin engellenmesi kararı, soruşturma evresinde hâkim, kovuşturma evresinde ise mahkeme tarafından verilmektedir.

Soruşturma evresinde, gecikmesinde sakınca bulunan hallerde Cumhuriyet savcısı tarafından da erişimin engellenmesine karar verilebilmektedir. Bu durumda Cumhuriyet savcısı kararını yirmi dört saat içinde hâkimin onayına sunmakta ve hâkim, kararını en geç yirmi dört saat içinde vermektedir. Bu süre içinde kararın onaylanmaması halinde tedbir, Cumhuriyet savcısı tarafından kaldırılmakta, koruma tedbiri olarak verilen erişimin engellenmesi-ne ilişkin karara Ceza Muhakemesi Kanunu hükümlerine göre itiraz edilebilmektedir. İnternet

içeriğinin denetlenmesinde İletişim Başkanlığı da resen erişim engelleme kararları verebilmektedir. Ancak İletişim Başkanlığının vereceği erişim engelleme kararları sınırlandırılmıştır. İletişim Başkanlığının resen erişim engelleme kararı verilebilmesi için iki unsurun bulunması gerekmektedir:

i. İnternet erişiminin engellemesi yapılmasına sebep olan suçları oluşturan yayınların içe-rik veya yer sağlayıcısının yurt dışında bulunması.

ii. İçerik veya yer sağlayıcısı yurt içinde bulunsan bile, içeriğinde çocukların cinsel istismarı ve müstehcenlik suçları bulunan yayınlar hakkında İletişim Başkanlığınca resen erişimin engellenmesi kararı verilmesi. İnternet ortamında işlenen belirli suçlarla içerik, yer ve erişim sağlayıcıları üzerinden mücadele etmek amacıyla yapılan düzenlemede sekiz başlıkta belirlenen suçlarla mücadele için erişim engelleme kararı verilebileceği hüküm altına alınmıştır.

Daha sonra 23.01.2008 tarihinde 7258 sayılı Futbol ve Diğer Spor Müsabakalarında Bahis ve Şans Oyunları Düzenlenmesi Hakkında Kanun'da değişiklik yapılarak kapsam genişletilmiştir.¹ Mart 2014 yılında yapılan değişiklikler ile yeni internet yasası içeriği neleri kapsıyor?

1. Zorunlu olmadıkça yayının tamamı artık engellenemeyecek; Erişim engelleme URL (ilgili içeriğin internette bulunduğu tam internet adresi) adresi tabanlı yapılacaktır.
2. Bu yasa ile Türkiye Erişim Sağlayıcılar Birliğinin kurulması kararlaştırılmıştır. (Hakimin verdiği erişimin engellenmesi kararları doğrudan birliğe gönderilecek)

3. Getirilen en büyük değişikliklerden biri de TİB in yargı kararı beklemeden herhangi bir siteyi kapatma yetkisine sahip olması.

4. Hosting firmaları artık yurtdışında olsa bile erişim engellenebilecektir.

5. Hakimler 24 saat içerisinde sansür kararı verebilecek; İnternet ortamındaki yayından dolayı kişilik hakları ihlal edildiğini iddia eden gerçek veya tüzel kişiler içerik veya yer sağlayıcısına başvurarak içeriğin yayından çıkarılmasını isteyebileceği gibi Sulh Ceza Hakimine başvurarak da içeriğin engellenmesini isteyebilir.

6. TİB e gönderilen erişim engelleme kararları 4 saat içinde uygulanmak zorundadır.

7. Site yerine, internet sayfaları engellenebilecektir.

8. Siber Güvenlik Kurulunun oluşturulması kararlaştırılmıştır.

9. İnternet sitelerinin trafik bilgilerinin 2 yıl boyunca saklanması zorunlu hale getirilmiştir. Erişim sağlayıcı firmalar Kullanıcıların hangi sitelere girdiğini kaydedip 2 yıl boyunca saklamak zorunda. Avrupa ülkelerinde de trafik bilgilerinin saklanması 6 ay ile 2 yıl arasında değişen sürelerde yapılır.

Yapılan bu yeni düzenlemelerle, internet ile ilgili önemli adımların atılmış olduğu görülmüştür

İNGİLTERE

İngiltere'nin en büyük İnternet Servis Sağlayıcısı olan BT (British Telecom); İngiltere'deki İnternet İhbar Merkezi olan Internet Watch Foundation (IWF)'in tespit etmiş olduğu çocukların cinsel istismarına yönelik içeriğin engellenmesine ilişkin, Cle-

anfeed olarak adlandırılan içerik bloke sistemini 2004 yılının Haziran ayında hizmete sunmuştur. Söz konusu sistemde, İnternet kullanıcılarına, bloke edilen içeriğe ilişkin herhangi bir bilgilendirmede bulunulmamakta, bloke edilen sayfada, sistem "Sayfa bulunamadı (hata kodu 404)" uyarısı vermektedir.2 IWF; internet servis sağlayıcıları, telekomünikasyon firmaları, GSM operatörleri, yazılım firmaları, polis teşkilatı, hükümet ve kamu ile ortak çalışmalar yaparak özellikle çocuk istismarı olmak üzere internette yasadışı içerikle mücadele etmek amacıyla İngiliz Hükümetinin desteğiyle 1996 yılında kurulmuştur.

KANADA

Kasım 2006'da, Kanada'nın en büyük erişim sağlayıcıları, daha sonra İngiltere'de de uygulanacak olan Cleanfeed Canada programını uygulamaya konulmuştur. "Canadian Centre for Child Protection" isimli STK ile ortak yürütülen bu projede, çocukların on-line cinsel istismarının rapor edilebileceği bir ihbar hattı oluşturulmuştur. Projeye göre, İnternet kullanıcılarının, çocuk istismarı içeren yabancı sitelere erişimi engellenmektedir. Ayrıca, Kanada'da, 27.03.2009 tarihinde çocukların cinsel istismarına yönelik soruşturma sonucunda toplam 60 kişi tutuklanmıştır.

ALMANYA

Alman hükümetinin diğer batı ülkelerine göre interneti düzenleme konusunda daha etkin olduğu ve Almanya'da Federal Hükümetin, pornografi, şiddet ve neo-nazi aktivitelerini destekleyen, yasadışı websitelerini içeren kara liste sağladığı belirtilmektedir. Kuzey Westfalya otoriteleri Ekim 2001 tarihinde 80'den fazla yerel İnternet Servis

Sağlayıcısından kara listedeki web sitelerine erişimi engellemelerini istemiştir.

Ayrıca, Nisan 2003'de Gençleri Koruma Komisyonu kurulmuş ve İSS ve yer sağlayıcılar üzerinden erişim engelleme konusunda yetkilendirilmiştir. 4 Almanya Hükümeti, çocuk istismarı içeren web sitelerine erişimin engellenmesi hakkında bir kanun çıkarılması konusunda Mart 2009'da yeni bir karar almıştır. Almanya'nın geçmişteki Nazi ve Doğu Almanya komünist rejimi tecrübeleri nedeniyle, bilgiye erişim kısıtlanması hassas bir konu olmakla beraber, Alman Aile Bakanı "çocukları korumanın kitlesel iletişimden daha önemli ve öncelikli" olduğunu ifade etmiştir. Şu ana kadar hükümetle ve federal savcılıkla gönüllü olarak sözleşme imzalayan internet şirketleri piyasanın % 75'ini oluşturmaktadır.

FRANSA

Fransa'da, nazi hatıraları koleksiyonu ile ilgili Yahoo açık arttırma sitesine ilişkin ırkçılık karşıtı bir öğrenci birliğinin başvurusu üzerine; Fransız mahkemesi, Yahoo'nun Fransa'dan bağlanan kullanıcıların %90'ını IP'lerini analiz ederek tespit edebileceğine, Fransa'dan bağlanan kullanıcıların, yasaklı içeriğe erişimini engellemesi için tedbir almasına, aksi takdirde cezai müeyyide uygulanması ve Fransa'daki Yahoo ofisinin gelirlerine el konmasına karar vermiştir.

2000 yılındaki bu olay üzerine Yahoo Ocak 2001 tarihinde açık arttırma sitelerinden Nazi hatıralarının satışını engellemiştir. 2001 yılında Amerika Birleşik Devletleri Kuzey Kaliforniya Bölge Mahkemesi Yahoo'nun, ırkçılıkla ilgili Fransız kanunlarına uyması konusunda

zorlanamayacağına çünkü bu durumun Amerika Birleşik Devletleri kanunlarındaki ifade özgürlüğüne yönelik düzenlemelerdeki haklarına aykırı olacağına karar vermiştir.

Fransa'da Senato tarafından 13 Mayıs 2009 tarihinde kabul edilen Hadopi Yasasına göre, internette telif haklarının ihlali ile mücadele etmeye yönelik Hadopi isimli bağımsız bir kurum kurulmakta ve telif haklarını ihlâl eden kullanıcıların, yapılacak uyarılar sonrası, internet bağlantılarının İSS'ler üzerinden kesme konusunda yetkilendirilmektedir.

DANİMARKA

Danimarka'nın en büyük İnternet Servis Sağlayıcısı, 18.10.2005 tarihinde, polis teşkilatı ve "Save The Children" isimli çocuk hakları konusundaki uluslararası organizasyon ile işbirliği yapıp, çocuk pornografisine karşı DNS(Domain Name System) Alan Adı temelli filtreleme uygulamasını başlatmıştır. Ülkedeki diğer İSS'lerin de katılımıyla, Mayıs 2006 tarihi itibarıyla filtreleme Danimarka'daki internet kullanıcılarının %98'ini kapsamıştır. Bazı yasal cinsel içerik barındıran sitelerin de engellenmesi filtreleme konusunda tartışmalara sebep olmuştur. Danimarka'daki bir mahkeme, 04.02.2008 tarihinde, Tele2 isimli İnternet Servis Sağlayıcısının, tüm Danimarkalı kullanıcılarının The Private Bay adlı dosya paylaşım sitesine erişimini engellemesini kararlaştırmıştır. 23 Aralık 2008 tarihinde Wikileaks sitesi, Şubat 2008 tarihi itibarıyla Danimarka'nın sansür listesinde 3863 sitenin bulunduğunu duyurmuştur.

FİNLANDİYA

Finlandiya'da Bilgi Toplumu Hizmetleri Yasası (458/2002),

01.07.2002 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Yasa, bilgi toplumu hizmetlerinin belirli hukukî yönleri üzerinde elektronik ticaret konusunun (Direktif 2000/31/EC Direktifi) uygulanmasını öngörmektedir. Bu direktif, iç pazarda, üye devletlerarasında bilgi toplumu hizmetlerinin serbest dolaşımını sağlayarak elektronik ticareti teşvik etmek istiyor. Bu yasa ile “uyar ve kaldır” sistemi, Finlandiya’da sadece fikri hak ihlalleri ile sınırlı olarak iç hukuka aktarılmıştır.

7 Finlandiya’da, 2006 yılının sonunda kabul edilen çocuk pornografisinin dağıtımını önlemeye yönelik bir kanun ile Ulusal Araştırma Bürosu yabancı sitelerden oluşan gizli bir kara liste oluşturma konusunda yetkilendirilmiştir. “Electronic Frontier Finland”a göre; hükümet, kanun taslağı hazırlık aşamasında, İnternet Servis Sağlayıcıların filtreleme işlemini gönüllü olarak yapmadıkları takdirde, sansürün zorunlu olarak uygulanacağını ima etmiştir. Finlandiya’daki İnternet Servis Sağlayıcıları erişim engellemeye ilişkin çalışmaları başlatmış ve ilk ISS’ler Ocak 2008 tarihi itibarıyla erişim engelleme uygulamasını başlatmıştır. Teknik olarak, İngiltere’de uygulanan Cleanfeed benzeri nesne temelli filtreleme uygulanması planlansa da, DNS üzerinden erişim engelleme sistemleri kurulmuştur.

AVUSTRALYA

Avustralya’da İnternet Düzenleme Yasası, 1992 tarihli “Yayın Hizmetleri Yasasına” ek olarak 1.01.2000 tarihi itibarıyla yürürlüğe girmiştir. Söz konusu düzenleme ile Avustralya’da Telekomünikasyon ve Medya Sektörü Düzenleyici Kuruluşu olan ACMA; yer sağlayıcısı Avustralya dışında olan, yasaklı veya şüpheli içeriğe erişimi engelleyici tedbirlerin alınması hususunda yetkilendiril-

miştir. 20.01.2008 tarihinde yürürlüğe giren yeni bir düzenlemeyle de ACMA, yasaklı veya şüpheli içeriklere ilişkin;

- Hosting servisi olması durumunda, “Uyar- Kaldır”,
- Canlı içerik servisi olması durumunda, “Yayın durdurma”,
- Bağlantı “link” servisi olması durumunda “Link silme” Hususlarında yetkilendirilmiştir.

Yasaklı içerik; Hükümetin, film ve video oyunlarına ilişkin derecelendirme yönergesi doğrultusunda, Derecelendirme Kurulu tarafından belirlenmekte, şüpheli içerik ise; Derecelendirme Kurulu tarafından tasnif edilmemiş ancak yasaklanması gerektiğine ilişkin kuvvetli şüphe bulunan içerik olarak belirlenmektedir. Ayrıca ACMA, belirli İçerik Servis Sağlayıcılarını ve Yer Sağlayıcılarını düzenleyebilme konusunda yetkilendirilmiştir. 2008 yılından önce; içeriğe ilişkin düzenleme Avustralya’da barındırılan veya Avustralya dışında barındırılan olmak üzere ayrılmıştır. 2007 yılında yapılan değişiklikle, Avustralya’da üretilen “canlı içerik” servislerinin de eklenmesiyle, içerik konsepti Avustralya bağlantısı olan içerik olarak yeniden şekillenmiştir. ACMA, Avustralya bağlantısı olan içeriklerin kaldırılması ile ilgili, yer sağlayıcıya “Uyar-Kaldır” bildirimi, canlı içerik servisi sağlayıcısına “servis durdurma” bildirimi, link servisi sağlayıcısına da “link silme” bildirimi göndermektedir.

AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ

Amerika Birleşik Devletleri uyar ve kaldır sistemini yasal düzenlemeye kavuşturmuş bir ülkedir. Amerika’daki düzenlemelere göre internet servis sağlayıcıları, kendisine ihbarın yapılmasından sonra söz konusu

içeriğin kaldırılmasını temin etmelidir. Fikri hak ihlalleri için 1998 yılında ihdas edilen Digital Millennium Copyright Act, hem “uyar-kaldır” (notice and takedown-NTD) hem de “cevap ve düzeltme” (notice and put back) modelini getirmiştir. Aslında getirilen bu model, host servis sağlayıcıyı kapsamlı bir sorumluluktan kurtarmaktadır. Buna göre US Copyright Law § 512 c 3 a’da fikrî hak ihlali halinde, hakkı ihlâl edilen eser sahibinin, servis sağlayıcılara;

- Bir ihbar ile bildirimde bulunması,
- Fikrî haklar bakımından korunan eseri belirtmesi,
- Servis sağlayıcının tam bir tespit yapabilmesi için ihlali gerçekleştiren materyali belirtmesi,
- İrtibat için şikâyetle bulunan kişinin bildirimi,
- İleri sürdüğü iddiaların haklılığını gösteren bilgileri bildirmesi, gerekmektedir.

Eğer bunlar tam olarak servis sağlayıcıya verilerek bildirim yapılmazsa bu takdirde servis sağlayıcı lehine onun hukuka aykırı içeriği öğrenmediği, bilmediği yolunda bir karine oluşur. Fakat söz konusu bildirimin tam olarak yapılmadığı hallerde dahi, bir fikrî hak ihlali olduğunu gösteren belgeler tamamlanmışsa ve şikâyetçi ile irtibat kurulabilecek adresler varsa, bu takdirde servis sağlayıcının sorumluluktan kurtulabilmesi için eksikliklerin giderilmesi konusunda elinden gelen çabayı gösterdiğini de ispat etmesi gerekmektedir. Digital Millennium Copyright Act’a göre; ayrıca servis sağlayıcısından şikâyetçinin kabul ettiği ve onun adı ve imzası ile “Copyright Office” bildirimde bulunacağı eserin korunması vekâletnamesinin alınmasını isteyebilmektedir.